

Trh nelze nahradit ideologií ani dotacemi

Automobilový koncern Volkswagen chce propustit až 120 tisíc lidí. Proč se kdysi největší automobilka planety potácí v těžké krizi? Jak to, že se Evropa nestala světovým lídrem v elektromobilitě? A proč se jím nyní nestane ani v segmentu dronů, moderních zbraňových systémů nebo umělé inteligence? „Vměšování států či evropských byrokratů do ekonomiky stále roste. Pak nerozhoduje trh ani skutečná poptávka. Rozhodování od stolu nese své důsledky,“ říká Ing. MARTIN SLANÝ (43), Ph.D., vysokoškolský pedagog a hlavní ekonom investiční skupiny DRFG, jež působí v osmi zemích Evropy a dlouhodobě investuje do nemovitostí, telekomunikací, finančních služeb a energetiky. Popisuje i to, jakou cenu jsme nuceni platit za přemrštěné cíle Green Dealu, tedy evropské Zelené dohody, a její až náboženské vize nulových emisí.

■ Od července platí v EU clo na dovoz i u menších zásilek zboží z čínských elektronických tržišť, jako jsou AliExpress, Temu nebo Shein. Je to reakce na to, že jen v roce 2025 si Evropané takhle objednali přes šest miliard balíčků. Mohou vůbec podobné regulace něco změnit na současném nastavení toho, že ve světové konkurenci Evropa stále více ztrácí dech?

Podobných příkladů najdeme spoustu. Myslím, že je to jen ukázkový příklad toho, jak si v Evropě nejrůznějšími zásahy a manipulacemi podlomíte schopnosti produkce, přenesete ji třeba právě do Číny, a pak se divíte, že jsou schopni vyrábět tolik a za nízké ceny. Když se vám pak zdá, že toho proudí do EU moc, začnete to zdaňovat pro spotřebitele, případně vybrané sektory ekonomiky v Evropě ještě dotovat z veřejných peněz. Tím se ten nesmyslný kruh regulací uzavře. Podobně to můžete vnímat i u automobilů a v řadě dalších sektorů ekonomiky. A to mě dost znepokojuje.

■ Ten trend je však celkem jasně nastavený. Dá se s tím něco udělat?

Jako makroekonomu mě zajímají především vynucené vedlejší dopady konkrétních rozhodnutí v hospodářské politice. Kouzlo je v tom, že když chcete nějakou ekonomiku zdánlivě stimulovat pobídkami nebo naopak regulacemi, pozitiv-

ní efekty vidíte poměrně rychle. Proto to mají politici rádi. Jenže nezamýšlené důsledky podobných rozhodnutí se dostávají často s větším zpožděním, což se veřejnosti mnohem hůře vysvětluje. Funguje to ale i obráceně. Když budete chtít v ekonomice něco rozvolnit nebo udělat reformu, náklady takového rozhodnutí nesete skoro ihned, nicméně pozitivní efekty se dostaví až později. Proto se do toho mnohým nechce. Oba tyto mechanismy nakonec způsobují, že vměšování států či evropských byrokratů do ekonomiky neustále roste.

■ V letošním žebříčku padesáti nejhodnotnějších firem světa najdete jednu jedinou firmu ze zemí EU. Na 20. místě nizozemskou ASML, která vyrábí speci-

zované stroje na výrobu mikročipů. Zaspali jsme hlavně v oborech s vyšší přidanou hodnotou, například v datových centrech, v umělé inteligenci, v internetových platformách a dalších. A tradiční průmysl v čele s výrobou automobilů ničí vysoké ceny energií, příliš drahé náhradní díly, zelené regulace a byrokracie. Dá se ještě pořád přehodit výhybka a nějak to zkusit zachránit? Nebo prostě míříme nezadržitelně do ekonomické marginality?

Pokud tu máme pro firmy velice drahé energetické zdroje, a jakákoliv snaha je navíc svazována dalšími administrativními zásahy, snadné řešení nevidím. Můžeme jít ale v popisu dál. Bavíme se o místě, kde se potlačují tržní signály i motivace lidí pracovat nebo investovat. Kde se raději dotují zdroje a oblasti, jež nejsou konkurenceschopné. Mluvíme o místě, které má hluboké strukturální demografické potíže, jež státy svou hospodářskou politikou ještě zhoršují. Mluvíme o Evropě, jež nemá šanci dlouhodobě konkurovat. Ale ať nežehráme jen na politiky – ten pohyb je

▼ Americká společnost Nvidia (Jensen Huang na snímku je jejím spoluzakladatelem a nejvyšším šéfem) je nejhodnotnější firmou světa a první, která pokořila magickou hranici pěti bilionů dolarů (vyrábí procesory pro pohon umělé inteligence). Téměř celou první desítku nejhodnotnějších firem obsadily USA (jsou tam ještě tchajwanský výrobce čipů TSMC na šesté pozici a saúdskoarabský ropný koncern Saudi Aramco na osmé). Nejhodnotnější evropské firmy (např. nizozemský výrobce strojů na čipy ASML) se do první desítky nejbohatších hráčů vůbec nedostaly...

„Veřejnost si zvykla, že se stát postará.“

oboustranný. Veřejnost si zvykla očekávat, že se o ni ochranný stát v nějaké podobě vždy postará. Zvyšování nárokovosti a silnější očekávání státní podpory přináší samozřejmě i stále větší vměšování států. Nemluví jen o českých vládách, nýbrž o celé Evropské unii, jež chce těmto nárokům obyvatel vycházet vstříc. Jediné, co v takto roztočeném koloběhu mohou dělat, je přidávat další a další státní zása-

USA, ČINA A EVROPA

Tři klíčoví světoví hráči: USA, Čína (na snímku vlevo jsou prezidenti Donald Trump a Si Ťin-pching) a Evropská unie (vpravo předsedkyně Evropské komise Ursula von der Leyenová). Jak si stojí v ekonomickém výhledu? Spojené státy si udržují stabilní pozici lídra, kterého táhnou vpřed masivní investice do moderních technologií a nezávislost na dovozu energií. Čína prochází řízeným zpomalením růstu, kde úspěšný export špičkového průmyslu brzdí utrácení domácích spotřebitelů. Evropa z této trojice zaostává nejvíce, protože její hospodářství stále tlumí drahé energie, geopolitická rizika a strukturální potíže velkých průmyslových zemí.

hy, podpory a nařízení. A je zřejmé, že to kolečko se z ekonomického hlediska musí stále více zadrhávat.

■ **V téhle debatě musíme probrat v EU tak protlačovaný Green Deal, který jednoznačně ve své současné podobě zdražuje nejen energie, ale vlastně veškeré zboží a služby. Zaujalo mě, jak rozdílně je přechod na uhlíkovou neutralitu vnímán v jednotlivých členských zemích – část z nich třeba požaduje odložení nových emisních povolenek pro domácnosti ETS2, jinde chtějí tuhle normu zavádět v podstatě okamžitě. Nemůže to vést k rozkolům v EU?**

To je spíše politologická nebo sociologická otázka. Mě jako ekonoma tolik nezajímá, co si o nějakém opatření lidé myslí,

ale co dělají a co to přináší. Ve zkratce pro mě tedy není důležitý průzkum veřejného mínění, tam se ptáte na preference. Jasně, na otázku, zda chcete, aby Evropa produkovala méně škodlivých emisí, odpoví vět-

„Otázka zní: Jste připraveni zchudnout?“

šina ANO. Zajímavější je však další otázka, která je s tím nutně spojená: A kolik jste tomu ochotni obětovat? Jste připraveni zchudnout a mít nižší životní standard? To už samozřejmě nikdo nechce. Žádná sku-

tečná celistvá ekonomická analýza této zelené politiky neexistuje. Nikdo dosud neřekl, kolik to bude všechno doopravdy stát. Jsou tu odhady vyčísľující přímé finanční náklady – Evropský účetní dvůr nebo různé poradenské firmy se o to snažily. Ovšem ty částky jsou tak enormní, že na to Evropa nemá. EU je nucena si na tuto zásadní politiku půjčovat obrovské peníze, což je naprosto nezodpovědné vůči budoucím generacím. Přitom se to celé prezentuje tak, že se jde něco zachraňovat, a to ve světovém měřítku. Za obrovských výdajů se tu silou prosazuje proces, jehož výsledkem má být snižování produkce emisí. Ty však celosvětově dál rostou. My touto politikou nazývanou Green Deal pouze distribuuje-

INZERCE

TÉMA

Co si přečtete v příštím čísle:

pátek
4.9.

● **KŘEHKÉ STÁŘÍ.** S geriatričkou MUDr. Zuzanou Šnajdrovou o stařecké demenci i radách pro rodinu.

● **KRIZE NEEXISTUJE.** „Už nechci být holčička v růžové bundičce,“ říká Lucie Neumannová, dcera olympijské vítězky v běhu na lyžích. O soupeření s mámou i vztahu s tenistou Jiřím Lehečkou.

● **ZPOVĚĚ RAPPERA.** Rapper Kato o propadu na dno i drogové zkušenosti.

● **STOPEM PŘES CELÝ SVĚT.** Zážitky cestovatelky Markéty Kráčmarové.

▲ Green Deal neboli Zelená dohoda pro Evropu je plán Evropské unie, jak do roku 2050 dramaticky omezit znečišťování planety. Z pohledu ekologů je to velká šance pro přírodu. Z pohledu ekonomů a kritiků je to plán příliš drahý (zdrazuje Evropě nejen energie, ale vlastně veškeré zboží a služby) a přitom nefunkční, pokud se k němu nepřipojí největší světoví znečišťovatelé, což jsou Amerika a Asie. „EU je nucena si na tuto zásadní politiku půjčovat obrovské peníze, což je naprosto nezodpovědné vůči budoucím generacím,“ varuje Martin Slaný.

me emisní zdroje jinam na planetě. Navíc do zemí a koutů, kde jsou ekonomické náklady i ekologická efektivita výrazně horší.

■ Máte nějaké konkrétní příklady?

Tak třeba výroba oceli. Samozřejmě že pro nás je efektivnější i ekologičtější ji vyrábět v Evropě než ji za pochybných podmínek produkovat v Číně či Indii, a pak ji navíc dovézt. Nejen energetické náklady, ale i byrokracie je tu dnes mnohem vyšší, proto jsme ji ekonomicky přenesli jinam. Tím jsme si zhoršili hospodářskou výkonnost, a Evropa tedy relativně chudne. V konečném důsledku jsme tím globální emise nezlepšili, ba naopak – kvůli logisticky složitějšímu dovozu jsme to znečištění jen distribuovali jinam. A tak je to se vším. Tohle není hospodářská ani jiná smysluplná politika, je to jen pouhé gesto, jež je pro nás enormně drahé. Nese s sebou nejen přímé finanční náklady, nýbrž i ty společenské. Soukromý sektor v Evropě čeká, že mu jeho nevýhodu zadotuje stát. A ten zase doufá, že ty náklady ponese podnikatelé. Nakonec se vytvoří ochranné prostředí, zelená cla a podobně, přičemž náklady dopadnou na spotřebitele. Na obyčejné obyvatele, kterým sice někdo na začátku položil onu hezkou otázku, zda chtějí méně emisí, ale už jim nikdo neřekl, co to pro ně bude znamenat. A znovu zdůrazňuji, že si na to soustavně půjčujeme od budoucí generace, čímž jí odebíráme potenciální zdroje na jiné zásadní krize a výzvy, jaké ji mohou potkat.

■ To nezní povzbudivě.

Podkopáváme tím svou vlastní současnou ekonomickou výkonnost. HDP (*hrubý domácí produkt je celková hodnota všech finálních výrobků a služeb vytvořených v dané zemi či regionu za určité období, pozn. red.*) není fiktivní číslo, je to zdroj.

A jestli má dnes někdo pocit, že tato politika eliminace emisí nese už nyní ohromné náklady, není to nic proti tomu, co se bude dít v budoucnu. Jsem přesvědčený, že takto prosazovaná politika čistých nulových emisí je nedosažitelná a že se postupně budou objevovat další a další náklady.

„Bez započtení nákladů se každý jeví jako hrdina.“

■ Bývalý guvernér České národní banky Miroslav Singer už před časem varoval: „Před 25 lety představovala EU čtvrtinu světové ekonomiky. Dnes je to 16 %. Spojené státy tehdy byly čtvrtinou, a teď jsou v zásadě lehce menší čtvrtinou. To jenom abychom si představili ten náš sešup...“ Drtivá většina ekonomů i mnozí politici soudí, že nezbrzdíme-li radikální „zelené“ plány, skončí to velmi špatně. Mnozí lidé to ovšem nechťejí slyšet. Občas mi celé to dění kolem cíle nulových emisí do roku 2050 a Green Dealu připadá tak trochu jako náboženství...

Ale já jsem ekonom. Nemůžete něco stavět jen na víře, musíte vždy poměřovat náklady. Bez započtení skutečných nákladů je každý hrdina, a jakýkoliv nápad pak na papíře vypadá krásně a ušlechtilé. A je nutné si uvědomit, že náklady na tuto politiku už jen porostou.

■ Aby to bylo pro čtenáře pochopitelnější, možná bychom se měli bavit o konkrétnějších příkladech. Jedním z témat je drahé bydlení a jeho nedostupnost. Především mladí lidé při současných cenách jen tak na hypotéku nedosáhnou, to má pak i další

společenské důsledky. Pozdější zakládání rodin a podobně. Politici se začínají předhánět v tom, že developerem se stanou obce nebo stát. Jak to vnímáte?

Opakuji, že jsem ekonom, a ne politolog. V tomto ohledu je vnímání nominální ceny – v tomto případě ceny bytů – ovlivněné tím, jak se vyvíjí váš příjem. Kdyby se ceny nemovitostí vyvíjely stejně jako příjmy, byla by dostupnost vlastně pořád stejná. Pro mě je zajímavější posuzovat disponibilní důchod domácnosti, tedy část příjmů, jaká domácnosti zůstane po zaplacení daní, povinných odvodů a po případném započtení sociálních dávek. Jsou to peníze, které může domácnost využít na spotřebu, anebo je ušetřit. V tomto případě stačí triviální ekonomická analýza: pokud máte stát, který stavbu a celý trh s bydlením svazuje nejrůznějšími regulačními nařízeními a omezuje nabídku – a nejde jen o délku stavebních řízení, ale i o další parametry –, propíše se to do vyšší ceny. Platí okřídlené „čas jsou peníze“, a když vám něco trvá tak dlouho, projeví se to ve finální ceně. Pokud vám všemožné předpisy určují třeba i to, jak má vypadat chodba, kolik musíte mít v novostavbě nabíječek pro elektrická auta či jakou má mít stavba energetickou náročnost, prostě to všechno zvyšuje náklady. A ty musí někdo zaplatit. Na druhou stranu stát dlouhodobě podporuje poptávku – ať už odečty úroků z hypoték, nebo jinak. Tyto dva efekty poté způsobují, že ceny rostou.

■ Byl jsem u známých v Irsku, které je také členem EU. Bydlel jsem v bytě v novostavbě a překvapeně jsem koukal na to, že neměli v oknech trojskla a celkově ta budova byla mnohem méně energeticky šetrná, než se staví u nás. Mířím k tomu, zda

si všechny ty regulace a nařízení z Bruselu nezhoršujeme v Česku sami. Nejsme pa-pežtější než papež?

Jak se to vezme. Kvalita nového bytového fondu je v Česku obecně vysoká, ovšem opět to někdo musí zaplatit. Rozdíl nemusí být jen v tom, že by Irové byli benevolentnější. Při irském klimatu se příplatek za třetí sklo vrací holt mnohem déle. Stejná investice, jiná návratnost. Za pozornost ovšem stojí něco jiného – Irsko v roce 2024 zahájilo stavbu nejvíce bytů na tisíc obyvatel v Evropě, zatímco Česko skončilo někde kolem 14. místa. Ale vrátím se k vašemu pojmu „nedostupné bydlení“. Důležitý dlouhodobý faktor je také demografie. Na straně poptávky po bydlení došlo k výraznému nárůstu jednočlenných domácností, ať již v důsledku rozvodů, nebo tím, že zkrátka společnost aktivně nevyhledává rodinné soužití. S vyšším věkem dožití jim nemovitosti rodiče „uvolňují“ později. Souběžně s tím se ekonomická aktivita dál koncentruje do pražské aglomerace. Podíl Prahy a Středočeského kraje na obyvatelstvu Česka vzrostl z 22 % v roce 2001 na více než 26 % v loňském roce. Poptávka tedy sílí právě tam, kde je povolování nejdelsí a výstavba nejdražší, a růst cen vytlačuje přicházející střední třídu za hranici města, čímž se nerovnováha dále šíří do regionů. (Poptávku po bytech samozřejmě ovlivňuje i migra-

ce ze zahraničí. Podle statistiky ministerstva vnitra žilo v Česku k 30. červnu 1 140 522 cizinců. Přičemž 32,5 % z nich pobývá v Praze a dalších 14,5 % ve Středočeském kraji, pozn. red.)

■ **To mě přivádí na otázku ohledně stárnutí populace. Všichni si myslí, že ekonomicky nastane největší průvih kvůli stále se zvyšujícímu počtu důchodců, kteří nepracují, a stále se zmenšující skupině lidí v aktivním věku, která odvádí daně. Že nebude na penze. Jenže zároveň se bude zvyšovat i tlak na zdravotnictví, protože starší lidé mají logicky i víc zdravotních problémů. I to bude muset někdo zaplatit...**

„Bezpečnost je jednou z hlavních úloh státu.“

Odpovím vám tentokrát v obecné rovině. V soukromém sektoru platí, že pokud nevyděláváte, odcházíte z trhu. Ve veřejném sektoru nic takového samozřejmě není, takže do něj plyne neuvěřitelné množství peněz – do zdravotnictví, školství, dopravy i dalších segmentů. Většinou bez možnosti racionalizace, úspory či hledání efektivity a jejího měření. Pro kolik obyvatel má být třeba jedna magnetická rezonance nebo

jiný přístroj? To vám neřekne žádná sebelepší odborná komise lékařů ani úředníci z ministerstva.

■ **V tom případě se nabízí hned několik otázek. Co má vlastně zajišťovat stát? A co od něj lidé chtějí? A jsou za to ochotni zaplatit?**

Určitě se shodneme, že jednou z hlavních úloh státu je vnější a vnitřní bezpečnost. V podstatě má v podobě policie a armády monopol na vynucování zákonem nastavených pravidel hry. Do této sféry patří – nebo by měla patřit – i ochrana soukromého vlastnictví. Z ekonomického hlediska by měl stát zajistit i to, aby fungovaly trhy a tržní mechanismy ve všemožných aspektech společnosti. A co by měl stát poskytovat? Věci, jaké neumí ekonomicky zajistit pouze soukromý sektor, je opravdu málo. V debatách se často používá pojem „veřejný statek“. Myslí se tím specifické zboží nebo služba mající dvě vlastnosti: nevylučitelnost ze spotřeby a neexistenci rivalit ve spotřebě.

■ **Promiňte, ale tomu vůbec nerozumním.**

Tak třeba veřejné osvětlení. Představte si ulici, kde stojí deset domů. Majitelé se rozhodnou, že nebudou čekat, až jim obec postaví pouliční lampy, a zrealizují projekt sami. Každý by měl přispět třeba částkou sto tisíc korun, ale jeden z nich řekne, že se neúčastní. Přesto by pak chodil po ulici a světla se speciálně pro něj nezhasnou. Navíc pokud jde pod světlem, nikomu jinému neubírá stejnou možnost ho využívat. Tomuto chování se říká problém černého pasažéra. Právě pro tyto situace existuje pojem „veřejný statek“, protože něco podobného by soukromý sektor neuměl vyřešit – k jedné výjimce by se přidali další, a nakonec by osvětlení vůbec postavené nebylo, přestože by na ulici mohlo být bezpečněji pro všechny. Proto je zasahování státu v případech veřejných statků ospravedlnitelné. Podobných příkladů splňujících tyto dvě podmínky je ovšem opravdu málo. Přitom stát poskytuje služby ve všemožných segmentech, jaké by vůbec obhospodařovat nemusel. Jak nemocnice, tak školy jsou v ekonomickém slova smyslu soukromé statky. Pouze jsme se politicky a společensky rozhodli, že danou službu chceme v určitém objemu a kvalitě poskytovat úplně všem – a často „zadarmo“, respektive v rámci veřejného pojištění či daní. Jenže nic není zadarmo. Tolik tedy

▲ **Evropská výroba aut dlouhodobě klesá. Potýká se s nadbytečnými kapacitami i tvrdou konkurencí z Číny. Je tu ovšem jedna výjimka: česká Škoda Auto zažívá mimořádně úspěšné období a na rozdíl od mnoha evropských rivalů trhá prodejní rekordy. Její loňské tržby 30,1 miliard eur (v přepočtu zhruba 760 miliard korun) byly nejvyšší v historii.**

k budoucím problémům s ufinancováním bezplatného zdravotnictví v Česku.

■ Což znamená zvýšit nějaké daně. Nedovedu si totiž představit, kdo by politiky znovu zvedl třeba téma regulačních poplatků ve zdravotnictví nebo placení za studium vysoké školy. Jako memento může sloužit, jak na kritice poplatků u lékaře a v nemocnicích v roce 2008 naprosto drtivě vyhrál Jiří Paroubek se sociální demokracií krajské volby. Připomeňme, že poplatky, které od ledna 2008 zavedl ministr zdravotnictví Topolánkovy vlády Tomáš Julínek z ODS, činily 30 Kč za návštěvu u lékaře, 30 Kč za položku na receptu v lékárně, 60 Kč za den na lůžku v nemocnici a 90 Kč za pohotovost. Za tři měsíce pak třeba ubylo 40 % návštěv pohotovostí. Postupně byly všechny poplatky zrušeny s výjimkou 90 Kč na pohotovosti... Julínkovy poplatky se v učebnicích politického marketingu uvádějí jako ukázkový příklad toho, jak jediné sociálně citlivé téma dokáže zmobilizovat veřejnost a zcela zvrátit poměr politických sil v zemi...

A reálně šlo tehdy o docela nízké částky. Přesně o tomto efektu hovořím. Vy sice nebudete platit přímo poplatky, ale náklady na službu se nikam nevypařily – nese me je všichni ve formě daňové zátěže. A to dokonce i tehdy, když danou službu zrovna nevyužíváte. A obráceně, dražší zákroky za vás hradí zbytek společnosti. Podívejte, každý by chtěl mít nemocnici nebo specialistu nejlépe za rohem a nejezdít nikam kilometry. Školní třída o patnácti žácích s kvalifikovaným učitelem angličtiny bude taky příjemnější. Jenže když neznáte skutečnou cenu takové služby, protože její hodnota je kvůli vměšování státu ukrytá, nemáte žádný korektiv. Proto chceme víc a víc, nejlépe pro každého. Nic vám ekonomicky neurčuje, co je skutečně vzácné.

■ A nebudeme to nakonec muset doopravdy zjistit? Ten ekonomický tlak je stále větší, na všechno jsme si zvykli půjčovat, zadluženost států stále stoupá a směřujeme konstantně k ekonomickému nárazu do zdi. Zatím to opakovaně řešíme půjčováním peněz a vzrůstajícími deficity, tedy na úkor budoucích generací. V nějaký moment to však skutečně nemusí stačit, protože ruku v ruce s tím klesá ekonomická efektivita napříč celou Evropou. Bohužel tím ničíme svůj potenciál. Pokud dospějeme do situace, kdy to nebude udržitelné, bude se muset

▲ Zatímco finanční gramotnost, o níž se hodně hovoří, učí člověka správně hospodařit s vlastní peněženkou, ekonomická gramotnost jde dál. Vysvětluje, jak funguje světový trh, proč se mění ceny zboží, jak rozhodnutí státu ovlivňují náš každodenní život, a pomáhá nám vidět věci v širších souvislostech a správně se rozhodovat.

něco tvrdě osekát – a to bude pro mnohé nečekané prozření, které bude bolet. Nebo zareagujeme ještě včas a vložíme do těchto bezedných systémů tržní prvky. Proto jsem sympatizantem poplatků ve zdravot-

„Musíme definovat, co je skutečně ‚veřejný zájem‘.“

nictví nebo školného. Vůbec ne proto, aby nemocnice nebo škola dostala více peněz, které může utratit – klidně dostane o to méně ze státního rozpočtu. Paradoxně si myslím, že by se díky tomu efektivita výrazně zvýšila, a v konečném důsledku by se zlepšila i kvalita. Když nastavíte tvrdší rozpočtové omezení, správce rozpočtu

se bude muset najednou rozhodovat, které provozy uzavře, a které ne. Školné vám navíc určí vzácnost služby. Student je v takovém případě zároveň platícím zákazníkem, což vyfiltruje lidi chtějící studovat třeba jen proto, aby měli daňové zvýhodnění nebo levnější jízdné. Když máte něco bezplatné, respektive se vám na to formou daní skládají jiní, tak proč si nezkusit jiný obor? Na druhou stranu, pokud bude mít student vynikající výsledky, ať dosáhne na stipendium a školné ať se tímto způsobem rozdává mezi premianty. Mimochodem by to ukázalo i skutečný zájem o obory, kdyby se některé ukázaly pro školy najednou nerentabilní.

■ Chápu, kam tím míříte. I pokud by ovšem stát z placení školného či zdravotních poplatků vyjmul lidi z chudých rodin, stejně by to vyvolalo obrovskou nevoli.

► **Martin Slaný je hlavním ekonomem společnosti DRFG, již v roce 2011 založil podnikatel David Rusnák a jež je ukázkovým příkladem moderního trendu – přerodu původně lokální investiční skupiny v mezinárodního hráče, kterému začal být český trh malý. DRFG masivně expanduje do zahraničí, aby rozložila riziko (tzv. nevšází vše na jednu kartu) a našla nové příležitosti k růstu.**

Lidé jsou prostě na spoustu věcí „zadarmo“ zvyklí. Tohle bude bez nějakého zásadního ekonomického nárazu do zdi těžko někdo veřejnosti vysvětlovat, ne?

Základní věc je, že by si společnost měla nadefinovat – a je to principiální debata, od níž se musíte odrazit –, co všechno je „veřejný zájem“ nebo „veřejná služba“. Je to doručování balíků a dopisů v podání České pošty? Asi ne. Je v zájmu státu vlastnit národního dopravce České dráhy? Také ve skutečnosti ne. A jak je to se skutečným veřejným zájmem ohledně České televize? Samotným zájmem je konkrétní služba, nikoliv instituce. Společnost se shodla, že by lidem měly chodit balíky. To ale už dávno v lepší kvalitě a v tvrdém konkurenčním prostředí dělají soukromé firmy stavějící jeden výdejní box za druhým. Veřejným zájmem však může být požadavek, aby to bylo ve stejné kvalitě v Praze i v Dolní Lhotě někde v severních Čechách, kam se soukromým firmám nevyplatí box nebo poštu stavět. To už smysl dává. Podobně to může být u Českých drah. A pojďme si nadefinovat, co je skutečný veřejný zájem u České televize – může to být potřeba vysílání pro děti, edukativní pořady, pořady pro menšiny nebo to, aby se na obrazovce

objevovaly i okrajové sporty, ne pouze fotbal a hokej. Dalším příkladem je regionální zpravodajství. Mířím k tomu, že stát nemá v těchto případech zřizovat státní podnik. Debata nemá být o tom, zda má stát koupit nové lokomotivy, ale má se orientovat na to, aby se služby vydefinované jako veřejný zájem vysoutěžily od soukromníků. Možná z tendru vyplyne, že levnější než vlak bude, když mezi dvěma městy poje-

Evropě. Celkově tu jde o nutnost změny uvažování, o vizi a sílu ji prosadit. Lidé přirozeně chtějí, aby se věci neměnily, je ovšem otázka, zda to bude možné. Čekají nás zřejmě dost převratné události.

■ **Tak je to vidět třeba na posledních zprávách o propouštění až 120 tisíc lidí z koncernu Volkswagen, který patří k největším firmám v Evropě.**

V čistém tržním prostředí by k tomu z pohledu ekonoma nebylo co dodat. Ukázalo se, že někdo umí auto vyrobit efektivněji a levněji. Pokud to neumíte, přichází tržní korekce a kreativní destrukce – neefektivní věci končí a uvolňují kapitál i lidi pro smysluplnější využití. Jenže u Volkswagenu nejde o spontánní tržní proces. Je to důsledek netržních zásahů a rozhodování od stolu, kdy se v hlavě eurokomisařů z Bruselu zrodila myšlenka, že budeme lídry v elektromobilitě, aniž bychom měli k dispozici klíčové suroviny pro výrobu baterií. A stejně to dopadá i v dalších oborech, jež se Brusel rozhodne dotovat, od mikročipů po drony. Inovace musejí obstát na trhu, ne za pomoci dotací či regulací.

Josef Hympl

„Inovace musejí obstát na trhu, ne díky dotacím.“

de autobus nebo taxík, to je jedno. Máte však srovnání, ekonomický tlak a zprávu o efektivitě. Samozřejmě popisují ekonomickou ideu. Vedle toho funguje politika, protože tyto služby a fungování státu jsou veskrze politikum. Je těžké lidem vysvětlit, že změna přinese benefity až v průběhu let a že neprojdáme budoucnost. Je ale potřeba si uvědomit, že současný svět je extrémně dynamický a mění se. Vládní inovační strategie už tohle vůbec nereflektují. A nebavíme se jen o situaci u nás, nýbrž v celé

Ještě to není tak horké, ale... V současnosti v ČR přispívá sto lidí v produktivním věku na důchody 33 seniorů. Za čtvrt století už ovšem bude stejný počet pracovníků muset uživit přes pět desítek důchodců. „Pokud dospějeme do situace, kdy to nebude udržitelné, bude se muset něco tvrdě osekát – a to bude pro mnohé nečekané prozření, které bude bolet,“ říká na adresu rostoucích státních výdajů Martin Slaný.

